

Knihovna jako systém

Co je to knihovna

- druh informačního systému
- funkce knihoven
- zprostředkování informací
- získávání informací
- zpracování informací
- Dekompozice podle:
 - STÖCKLOVÁ, Anna. *Dekompozice knihovnického systému* [online]. Verze 1.0. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví, 2008 [cit. 2016-05-25]. Dostupné z: http://uisk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Dekompozice-knihovnick%C3%A9ho-syst%C3%A9mu_St%C3%B6cklov%C3%A1.pdf

po kr.

- podle zákona 257/2001 Sb. po všech novelizacích:
 - knihovnou (je) zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a které je zapsáno v **evidenci knihoven**

Shiyali Ramamrita Ranganathan (1892-1972)

- fasetové třídění, dvojtečková klasifikace
- pro nás důležité: PĚT ZÁKONŮ KNIHOVNÍ VĚDY (1931):
 - knihy jsou k užívání
 - každému jeho knihu (knihy jsou pro všechny)
 - každé knize čtenáře
 - šetřit čtenářům čas
 - knihovna je rostoucí organizmus

Druhy knihoven

- základní
- specializované
- krajské
- národní

- městské, veřejné, vysokoškolské, specializované, vědecké, firemní, lékařské, patientské, ústavní, fakultní, školní, odborné, parlamentní, krajské, místní, farní, klášterní, církevní, archivní, muzejní

- digitální, hybridní

Informační systém

- cílem je získávání, zpracování a zprostředkování informací
- systém - prvky statické nebo dynamické
- každý systém – okolí
- => teorie systémů

Výhody dekompozice

- lepší porozumění procesům v knihovně
- automatizace procesů
- grantové zprávy apod.

Statické prvky

- knihovní fondy
- zaměstnanci
- zařízení knihovny
- uživatelé

Knihovní fondy

- knihovní fondy
 - primární zdroje – různé typy dokumentů
 - sekundární zdroje – katalogy, databáze, přírůstkové seznamy, úbytkové seznamy

 - fyzické fondy
 - virtuální fondy – předplácené databáze, další online zdroje, zdroje distribuované via MVS (DDS)
 - MVS – meziknihovní výpůjční služba
 - DDS – document delivery service – služba dodání dokumentů (může být i elektronickou cestou)

Zaměstnanci knihovny

- Profesionálové - knihovníci
 - knihovníci
 - informační pracovníci
- „Paraprofesionálové“
 - vyškolení pracovníci pro specifické služby (nevystudovaní knihovníci)
- Další profese
 - IT pracovníci
 - ekonomické profese
- Dobrovolníci
 - <http://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/dobrovolnici-v-knihovnach>

po kr.

- „knihovnické“ školy
- <http://ipk.nkp.cz/akce/knihovnicke-skoly>

pokr.

- knihovnické konference
 - Knihovny současnosti
 - Inforum
 - Knihovny, archivy a muzea v digitálním světě

Zařízení knihovny

- regály
- počítačové vybavení
- multimediální zařízení
- nábytek

- architektura knihoven
 - => organizace fondů
 - skladovací prostory, volný výběr, kanceláře

Uživatelé

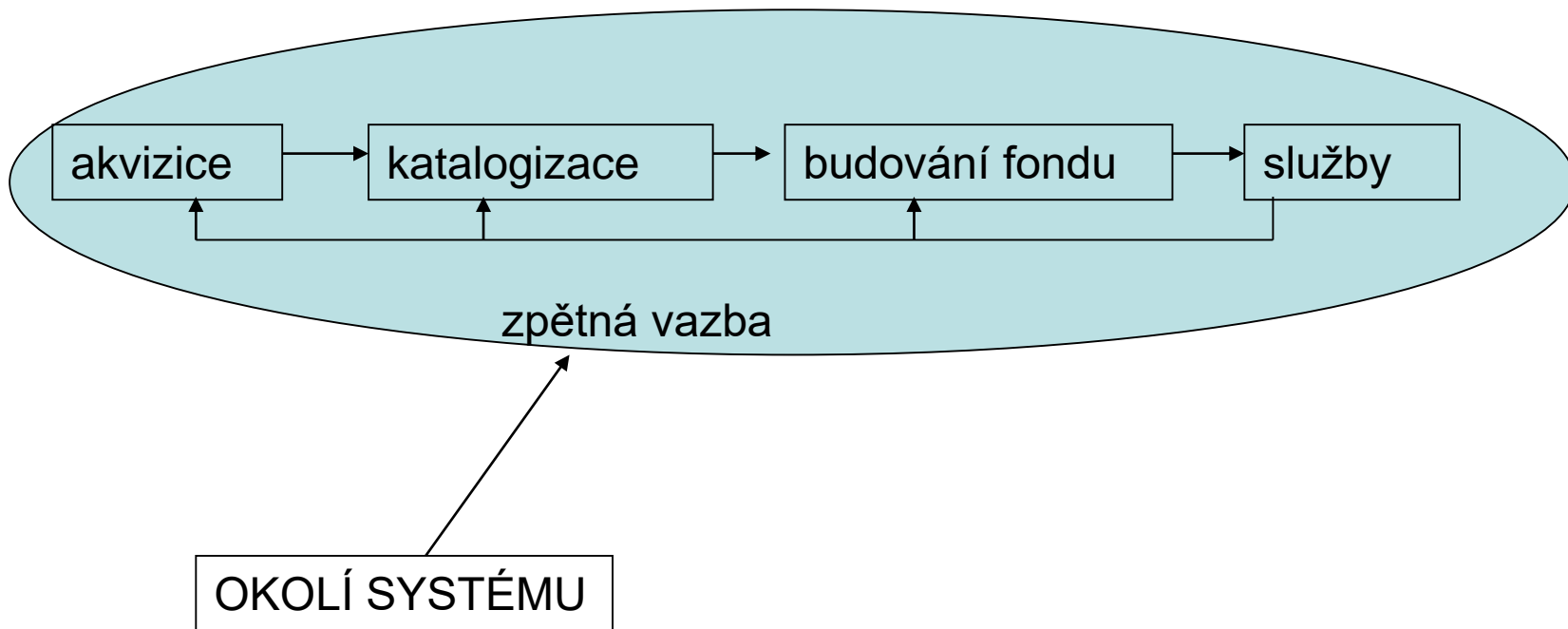
- čtenáři
- => knihovnictví = služba
- čtenáři aktuální x potenciální
 - čtenář fyzicky navštěvuje prostory knihovny
 - čtenář využívá virtuálních služeb (vzdálený přístup ke zdrojům)
 - MVS (DDS) – jiné knihovny
- informační systém -> zpětná vazba – významný prvek - od čtenářů

Statické prvky

- opakování

Dynamické prvky

- = procesy
- získávání informací (informačních zdrojů) = akvizice
- jejich zpracování = katalogizace, budování databází
- jejich uložení = budování fondů, ochrana fondů
- jejich zpřístupnění = služby, marketing služeb

Správa dynamický prvků

- automatizovaný knihovnický systém
- budování jedné databáze, kterou lze využít ve všech procesech
- procesy provázány
- Aleph, Clavius, LANius, KPWin, PICA ...

Akvizice – získávání informací

- koupě
 - výměna
 - dar
-
- knižní trh – trh s informačními zdroji
 - zaměření fondu
 - profil uživatelů (široká vrstva obyvatel, studenti, vědci, lékaři)

povinný výtisk – neperiodická publikace

- 2 výtisky NK ČR
- 1 výtisk MZK
- 1 výtisk Vědecká knihovna Olomouc
- 1 regionální PV

- elektronické publikace
 - <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/vydavatele-asi-budou-muset-do-nk-odevzdat-i-elektronicke-knihy/1438484>

pochr. periodikum

- a) 2 povinné výtisky Národní knihovně České republiky,
- b) 1 povinný výtisk Moravské zemské knihovně v Brně,
- c) 1 povinný výtisk knihovně Národního muzea v Praze,
- d) 1 povinný výtisk ministerstvu,
- e) 1 povinný výtisk Parlamentní knihovně,
- f) 1 regionální povinný výtisk příslušné krajské knihovně,
- g) 1 regionální povinný výtisk Městské knihovně hlavního města Prahy,
- h) 1 povinný výtisk periodického tisku, který je vydavatelem určen pro nevidomé nebo slabozraké, Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana v Praze

pokr. - akvizice

- profilování fondu
- sledování knižního trhu
- kartotéka deziderát
- zpětná vazba od uživatelů
- přírůstkování – přírůstková kniha

Zpracování informací - katalogizace

- budování knihovního katalogu
- druhy dokumentů
- katalogizační pravidla
- výměnné formáty
- indexační pravidla
- klasifikační systém – systém notací

- budování dalších databází
 - metadatové standardy

pokr.

- další databáze
 - regionální literatura
 - regionální osobnosti
 - digitální knihovny
 - článková literatura
 - oborové databáze

po kr.

- zpracování -> velký vliv na vyhledávání
- OPAC – Online Public Access Catalog
- => přesnost, standardizace
- kooperativní katalogizace
- sdílená katalogizace
- soubory autorit
 - ukázky

Budování fondu

- uložení dokumentů
 - stavění dokumentů
 - volný výběr
 - skladovací prostory
- zajištění provázanosti sekundárních a primárních zdrojů – katalogů a fondů
- zajištění zpřístupnění virtuálních fondů

pokr.

- volný výběr – trend
 - stavění abecední, tématické, podle druhů dokumentů
 - systém notací a signatur
- příruční knihovna – studovny
 - referenční literatura
- sklady
 - formátové stavění, přírůstkové stavění apod.

Ochrana fondů

- před krádežemi
 - elektromagnetické pásky
 - RFID čipy
- před nepříznivými vlivy
 - vlhkost – plísně
 - požár
 - teplota ve skladovacích prostorách – vzácné tisky, filmové pásky apod.

Služby

- knihovnictví = služba
- široké spektrum služeb – podle typu knihoven
 - rozdílly specializované x základní
 - *jmenujme*

pokr.

- Služby poskytované bezplatně:
 - zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, včetně MVS – výpůjční služby
 - zpřístupnění online zdrojů
 - poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,
 - zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
 - přístup k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup

pokr.

- Služby za úhradu skutečně vynaložených nákladů
 - zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, které mají povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu,
 - zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovních reprografických služeb,
 - zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovních fondů knihoven v rámci mezinárodních meziknihovních služeb.
 - umožnění přístupu k placeným informacím na internetu
 - kulturní, výchovná a vzdělávací činnost,
 - vydávání tematických publikací,
 - poskytování reprografických služeb,
 - poskytování písemných bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší.

Marketing služeb

- zjišťování informačních potřeb – průzkumy (dotazníky, ankety, rozhovory)
- propagace činnosti v rámci svého města, školy, instituce
- webová prezentace knihovny
- komunitní role knihovny
- různé formy práce se čtenářem – besedy, výstavy, akce podporující kreativitu dětí
- zpětná vazba od čtenářů

Okolí knihovny (informačního systému)

- okolí silně ovlivňuje činnost jakéhokoliv informačního systému
- stav poznání a systém vzdělávání
- stav techniky (informačních technologií)
- legislativa
- společenskopolitický systém
- struktura populace
- tvůrci informací
- zřizovatel knihovny – vztahy a finance

Digitální knihovny

- budování virtuálních fondů
- digitální podoba fyzických fondů
- *ukázky*

Opakování

- co je to knihovna
- knihovna jako systém
- statické prvky
- dynamické prvky

Literatura

- STÖCKLOVÁ, Anna. *Dekompozice knihovnického systému* [online]. Verze 1.0. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví, 2008 [cit. 2016-05-25]. Dostupné z: <http://uisk.ff.cuni.cz/listing.do?categoryId=20240>
- Knihovní zákon 257/2001 Sb. a návazné prováděcí předpisy. Dostupné např. z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy
- RANGANATHAN, S.R. *The five laws of library science* [online]. Madras: The Madras Library Association, 1931 [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: HathiTrust Digital Library; <https://catalog.hathitrust.org/Record/001661182>. Digitalizovaný dokument.
- Národní knihovna České republiky. Povinný výtisk. In: *Informace pro knihovny* [online portál]. NK ČR, 2015-02-10 [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/povinny-vytisk